

Egy emberöltőnyi hagyományörzés

Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat! – hangzik a második parancsolat, és ez az egyik legnagyobb kihívás hívőnek és nem hívőnek egyaránt ebben az önző világban. A Nagyrábéi Pávakör harmincötödik születésnapjára mégis a barátság tudott elcsalni kétszáz embert. Készültem én is az ünnepre, díszes keretet választottam gondolataimnak – a paraszti világ legjobb ismerőjétől –, mert nem akartam, hogy szétfussanak mint a kalamárisból kifröccsent tintafolt az itatóspapíron.

„*Most érkeztem a Sárrétről, s tele vagyok benyomásokkal...*” írta Móricz Zsigmond: *Kép a Sárrétről* című riportjában 1935-ben.

Én, aki nap mint nap kijárok Nadányi „faluvárosából”, minden nap feltöltődöm az itteni emberekkel való találkozásom során. Placid atyától hallottam, hogy „*keresni kell az élet apró örömeit, mert az is van, csak azt nem vesszük észre*”. Neki ez a szemlélet a túlélést jelentette a Gulágon, engem pedig így neveltek a szüleim, hogy mindenben és mindenkiben az értéket keressem, hisz' annak felfedezése és megbecsülése is örömet okoz. Számomra nem idegen, ahogy a Móricz-riportban szereplő parasztember füzi a szót: „*Má Nagyabajom Füzesgyarmatho csak közel esik. A kutyavonítás áthallatszik egyikből a másikba, de nem lehetett járni, csak a repülő madaraknak. Ha át kellett mennünk ezen a pár kilométeren, csak úgy lehetett, ha egyet kerültünk, Szeghalomnak, Csökmőnek, Darvasnak, Zsákának, Nagyrábénak, akkor mingyán ott vótunk Nagyabajomba – csak éppen hogy tíz mélyfődet kellett menni.*” Így volt ez néhány emberöltővel ezelőtt, amikor még a víz volt az úr. Akkor még egy emberéletet jelentett az emberöltő, hisz' Toldi Miklós képe majd kilenc-tíz ember-öltő régiségben lobog fel Arany Jánosnak. A szalontai nótáriusnak felragyoghatott volna Kádár vitéz története is, de az már nekem maradt. Ez az egyik legfontosabb kapcsolatom a népzenevel, és fontos volt Joób Árpádnak is, mert beszerkesztette a balladát a *Jelenti magát Jézus* című könyvbe.

Miért hozom elő ezt a régi históriát? Mert a híres végvári hős példáján keresztül szeretnék rávilágítani a népzene, a hagyományörzés fontosságára. Kádár vitéz egy seregnyi betolakodóval szembe védte szülőföldjét, a bukovinai székelyek pedig évszázadon keresztül megőrizték, formálták történetét. Azt, hogy Széles Andrást megismerhettem, azt is a jubiláló pávakörnek köszönhetem. Meséltem a feleségemnek, hogy jó „csóka” ez a citerás, de rám szólt, ne beszéljek így. Mondtam, ezt nem én találtam ki, ő énekel ilyeneket, hogy „*Csóka, csóka,*

fekete csóka/ Hol jártál a sötét éjszaka...” Két esztendővel ezelőtt kapott tőlem egy füzetet, aztán szólt, ne haragudjak, továbbadta. Olsvai Imre, aki megtudta a kiadványból, hogy szobor készül egy olyan emberről, akiről a bukovinai székelyek évszázadok óta énekelnek, átküldött egy kisebb összeget a Berettyóújfalu Városért Közalapítvány számára. Ez a felajánlás azonban nem kisebb jelentőségű, mint a fő mecénás 15 millió forintja. Persze ha Kádár vitéz balfedezetet játszott volna a Videotonban vagy a Ferencvárosban már a fejem se fájna, mert összekalapoztam volna a szoborhoz szükséges 35 milliót. A fociról jut eszembe, hogy a Vass Lajos népzenei verseny Budapesten több embert megmozgatott 2010 novemberében, mint egy MTK-Paks NB I-es mérkőzés, és mégis micsoda minőségi különbség van a két találkozón elhangzottak között. A magyar társadalom szégyene, hogy a peremkerületbe számúzi azt, ami a magyar kultúra fundamentuma. Sinka sorai jutottak eszembe, mikor készültem erre az ünnepi alkalomra, hiszen megvan nekünk a magunk értékrendje, nem kell nekünk ütyre-fütyre a főváros jóindulatáért kilincselni. Azt írja a fekete bojtár:

*„...s most magamra hagyva kérdem itt:
meghagyta-e a szél nekem
a hegyek alján a végtelen
Bihar ragyogó rétjeit?
...Mehagyta-e, vagy nem hagyta:
él a szívem... s az emlék ott ragyog alatta.*

Az én szívem is tele van emlékekkel pedig én csak három esztendőt énekeltem a Nagyrábéi Pávakörben. Aki pedig évtizedeken keresztül tagja volt a közösségnek, az tudta magát igazán feltarisznyázni.

A szűk pátria és más vidékek csokrai olyan magyarságismeretet jelentenek, amelyet nem lehet könyvekből tanulni. Bencze Lászlóné dr. Mező Judit szebbnél szebb virágokat gyűjtött Biharban. Csak a megfelelő szálakat kell egymáshoz illeszteni, hogy szép bokrétát tudjunk átnyújtani a hallgatóságnak. A virágkötészet viszont nem akármilyen mesterség, ahogy a népzene tanítását sem lehet akárcikre bízni! Szerencsére a nagyrábéi pávakör élén mindig olyan ember állt, aki mestere volt a különböző csokrok elkészítésének. Mindenkinek megvolt a maga erénye, minden vezető más egyéniség volt, mindenki az egyéniségéhez és a csoport képességeihez igazította a dalokat. Nekem a pávakör Icák, Katik, Zsófi, Veronika, Jutka, Elvira, Jóska, Zoli, Lali, Panni, Zsuzsa, Ibolya, Reni

összességét jelenti. Egy részét azoknak is ismerem, akik már régen nem énekelnek. Jártak, de aztán elmaradtak vagy meghaltak.

Angol volt-e Angola Borbála? – olvastam a költői kérdést minap. Biztos jeles szakdolgozatot lehetne készíteni a dal szövegváltozataiból, mint ahogy Zsupos Zoltán is kiváló tanulmányt készített a *Szépen legel a Marosi gulyája* című balladából. Most, hogy az ország vízfeje, a főváros lázban ég, hogy melyik terét nevezzék el Elvis Presleyről, régi módinak tűnhetek azzal, ha azt mondom, számomra Fekete Károly nagyobb jelentőséggel bír. Nem akarom én Elvis Presley jelentőségét csökkenteni, és nem akarom a sárréti parasztember érdemeit sem az egekig magasztalni, én is úgy vélem, mindent a helyén kell kezelni. Elvis Persley megmutatta egy nemzedéknek, hogy másképpen is lehet élni, Fekete Károly pedig megmutatja művészi előadásában, mit is jelent a ballada, micsoda dráma, és milyen költőiség lakozott az itt élők lelkében, annak ellenére, hogy a bihari emberek nem díszítették dalaikat. Egy volt közülünk, egy kis kavics, amelyik kagylóba kerülve igazgyönggyé válik. Egy nemzedék sorát, nehéz életét villantja fel a *Fellegzik az idő* című CD-én az *Angola Borbála* című balladában olyan egyszerűen és olyan hatásosan, hogy most is beleborsószik a hátam, ha csak rá gondolok.

1993-ben Horváth Lajossal és édesanyjával kilátogattunk Pernyésre, ahol még állt a magtár és az emlékek végigvágattak a barázdákon. Ők látták az elpusztult település házait, utcáit, én pedig csak a fekete földet. Pribojszky Mátyás így emlékezik rá egy 1999-ben kelt levelében: „...egyike volt azon keveseknek, akit a mai napig változatlan nagyrabecsüléssel és igaz baráti szeretettel őrzök emlékeimben, s egy kissé önmagamat vélem felfedezni: magam is mélyről indultam és kíns keservesen jutottam el odáig, hogy mások segítségére lehettem. (...) Lajost őstehetségnek tartom, a maga csöndes módján zseniális muzsikusnak, aki, ha tanulhatott volna, most járná a nagyvilágot.” A levél szerint ő volt az egyetlen az évek során a híres citeratáborban, aki Petrozsényi Eszternek megköszönte az oktatást. „Nem a diplomás tanár tette ezt, hanem a pernyépusztai parasztember.” Ebből a néhány mondatból is kitűnik, nem vagyok elfogult. Neves citerás volt „pernyési” Horváth Lajos és igazából csak a temetésén tudta megmutatni a falunak, Nagyrábénak, hogy ki is volt valójában, mert az ország minden szegletéből érkeztek pályatársak, hogy elkísérhessék utolsó útjára.

Két ember, aki megmutatta, hogy egyenes gerinccel is lehet a műfajjal szemben alázatos maradni, nem hallgatni a szirének hangjára, mert a világnak sok zenéje van, de a magyar nemzetnek csak egy.

Ha Móriczcal kezdetem, azzal is szeretném befejezni, ide illeszttem a ráma másik felét, a harmincötös sárrét riportból: *„Ez a nép még ma is lelkében őrzi, hogy halála után valami nemes és kulturális célra hagyatkozzék. (...) Csudálatos nép ez. Tele erővel, egészséggel, munkakedvvel. (...) Egy ősi nomád világ romjai élnek itt még ma is. (...) A régi Sárrét ma nemzeti probléma kell, hogy legyen. Szükség van rá, hogy az egész ország figyelme ráforduljon erre a vidékre...”*

Kocsis Csaba